

Шутяк Олександр

кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський, Україна

ПРОБЛЕМИ І РИЗИКИ СУЧАСНОГО БДЖІЛЬНИЦТВА В УКРАЇНІ

Бджільництво, як галузь, займається розведенням бджіл, для одержання унікальних за своїм складом і властивостями основних продуктів, як мед і віск та додаткових: бджолиного обніжжя, перги, маточного молочка, трутневого гомогенату, прополісу, бджолиної отрути, які є основою виготовлення низки цінних лікувальних препаратів та продуктів харчування.

Запилення ентомофільних сільськогосподарських культур більше ніж на 80% забезпечується бджолами. В усіх розвинених країнах саме запилення культур є основним джерелом доходу для фермерів, а надходження від продажу продукції бджільництва становить лише 10%. Проте, в Україні цей процес не врегульований на державному рівні. Більше того, лідируючі позиції українського виробництва та експорту меду у світі досягнуто не завдяки підтримці, а всупереч бездіяльності держави. За такої ситуації з метою захисту свої прав та інтересів створюються районні та обласні спілки пасічників, проте і їх заклики та звернення часто залишаються не почутими.

Середня кількість пасік у колишніх колгоспах складала 135, в радгоспах – 150 бджолиних сімей [1]. Сьогодні основним виробником продукції бджільництва в Україні залишаються господарства населення. А тому кількість бджолосімей, здебільшого, не перевищує п'ятдесяти, а то і десяти. За статистичними даними у нас близько 400 тисяч пасічників та значна кількість людей, що працює у галузі, не маючи власних пасік (виробництво інвентарю та обладнання, торгівля, перевезення та ін.). Причиною високої зацікавленості з боку сільського населення є можливість створення невеликого власного бізнесу чи додаткового заробітку з порівняно невеликими капіталовкладеннями та

відносно швидким періодом окупності. А тому, основне завдання цих людей – заробити гроші, часто всупереч розвитку галузі та якості продукції бджільництва.

Незважаючи на велику кількість та доступність інформації, щодо технологічних аспектів ведення бджільництва, рівень знань та навичок значної частини пасічників-любителів доволі примітивний. Відтак, говорити про належну селекційно-племінну роботу, запобігання розповсюдженню хвороб бджіл, елементарний облік на пасіках та високу якість продукції у них не доводиться. Більше того, оскільки в радіусі активного льоту бджіл знаходяться сусідні пасіки, хвороби швидко поширюються, а спроби ефективної селекції одних зводиться іншими до мінімуму. Тому, доцільно говорити про необхідність навчання пасічників та їх елементарну відповідальність.

Не досконалим є порядок реєстрації пасік та видача ветеринарно-санітарних паспортів. Пасічники скаржаться на часті зловживання, та основне, що все це не гарантує ветеринарно-санітарного благополуччя територій, вчасне оповіщення при використанні хімічних засобів в агрономії та доступність необхідної інформації.

Складною проблемою є погіршення екологічної ситуації в світі і, як наслідок, погіршення імунітету комах та мутація мікроорганізмів збудників хвороб бджіл. До найгостріших екологічних небезпек бджільництва можна віднести вплив на бджіл електромагнітного опромінення від застосування стільникового зв'язку; вирощування генно-модифікованих сільськогосподарських рослин; широке неконтрольоване використання пестицидів в агрономії.

Фахівці з університету Пенджабу поміщали в бджолині сім'ї на 10 хвилин телефони, які працювали на частоті 900 МГц. В результаті робочі особини покинули сім'ї, а відкладання опроміненими матками яєць знизилося в 3,5 рази в порівнянні з контрольними [2]. Стільниковий зв'язок знижує харчову мобілізацію бджіл і при орієнтуванні їх на природне джерело корму, і при використанні годівниці. Це явище реєструється як при установці джерела

стілникового зв'язку в безпосередній близькості від годівниці, так і на прилітній дошці вулика [3].

Швейцарські науковці стверджують, що колірні спектри магнітних полів ускладнюють бджолину комунікацію в просторі. Крім того, під впливом опромінення бджоли сповільнюють або ж перестають виробляти мед, а матки суттєво скорочують відтворення потомства.

Небезпечність трансгенних технологій та не контрольованість їх поширення ставить під загрозу ринок бджолиного меду. Відсутність вимог та контролю дотримання жорсткого законодавства з використання ГМО загрожує популяції бджіл, може призвести до порушення біорізноманіття в природі вплинути на імунітет організмів. Неконтрольоване поширення ГМО призведе до втрати перспективи ринку органічного меду в ЄС та інших країнах [4].

Особливу небезпеку для бджіл, в останні роки, становить використання отрутохімікатів для обробки сільськогосподарських культур. При порушенні правил їх застосування виникає масове отруєння і загибель бджіл.

При обробці рослин значення мають спосіб, час застосування препаратів і погодні умови. Так, при обприскуванні, обпилюванні і аерозольному способі обробки рослин у вітряну погоду з наземних машин чи літаків, вони разносяться на декілька кілометрів. В результаті навіть на віддалених ділянках відбувається отруєння бджіл.

Отруєння виникають в результаті наступних причин: відсутність інформації про час, місце і характер застосування хімікатів; попадання безпосередньо на територію пасіки при застосуванні отрутохімікатів методом авіації; проведення обробок в день під час масового льоту бджіл; близькість оброблюваних територій до масивів квітучих ентомофільних рослин. Нерідко отруєння бджіл настає при споживанні роси з листя або інших частин рослини [5].

Ще однією проблемою, що назріває у бджільництві є неконтрольований процес завезення не районованих порід бджіл в Україну, з одного боку та незадовільний стан селекції місцевих аборигенних порід – з іншого.

Провідні наукові установи галузі бджільництва стверджують, що процес безсистемного схрещування місцевих популяцій в результаті завезення бджіл іншого походження загрожує зникненню аборигенних порід бджіл в Україні.

В свою чергу бджолярі, яким знайомий стан та досягнення селекційно-племінної роботи за кордоном не бажають працювати надалі з аборигенною бджолою, де селекція, переважно, зводиться до відбору кращих особин без наявності ізольованих облітників.

До даної ситуації додаються ще й фінансові інтереси спеціалістів матковивідної справи, як з однієї, так і з іншої сторони. А тому, питання має вирішуватися на державному рівні, ґрунтуючись на глибоких наукових дослідженнях.

Сьогодні для українських бджолярів відкриваються можливість виходу продуктів бджільництва на нові ринки держав ЄС. Проте стандарти якості продукції в цих країнах більш жорстокі та вимогливі. Тому слід звернути особливу увагу на якість меду. І в даному випадку все залежить не лише від кваліфікації та добропорядності пасічників, оскільки при обробках бджіл використовуються різні засоби, що здатні накопичуватися в продукції та псувати її.

Отже, бджільництво – перспективна галузь сільського господарства в Україні, що має поряд із давньою історією та значними здобутками і ряд проблем. Тому, лише від ефективності політики держави, добропорядності бджолярів і аграріїв залежатиме подальший розвиток галузі та значення українських бджолярів і їх продукції у світовому бджільництві.

Список використаних джерел

1. Бабич І. А., Мегедь А. Г. Бджільництво. Київ: Урожай, 1973. 344 с.
2. Пономарьов О.С. Негативний вплив електромагнітного випромінювання на птахів і бджіл. Бджільництво. 2012. №4.
3. Вплив стільникового зв'язку на харчову мобілізацію бджіл.
URL: <http://thatbutuame.ru/rizne>

4. П'ясківський В.М., Вербельчук Т.В., Вербельчук С.П. Неконтрольоване поширення ГМО – загроза бджолі. Пасіка. 2018. № 5.
5. Отруєння бджіл при використанні пестицидів та агрохімікатів під час обробки посівів сільськогосподарських культур. URL: <http://есо.сk.ua>